

Visie op de arts M&G IZB in 2025

“The inevitable, but unpredictable, appearance of new infectious diseases has been recognized for millennia (...). Today, however, despite extraordinary advances (...), the ease of world travel and increased global interdependence have added layers of complexity to containing these infectious diseases that affect not only the health but also the economic stability of societies.” (Morens 2013)

Artsen Maatschappij & Gezondheid Infectieziektebestrijding (M&G IZB) gaan de uitdaging aan om infectieziekten ondanks de toegenomen complexiteit tegen te gaan. Met dit document wil de NVIB haar visie op de arts M&G IZB actualiseren. Verder beogen we hiermee te verkennen hoe de beroepsgroep op veranderingen binnen het zorg- en overheidsveld kan en wil inspelen door zowel kennis als competenties te verdiepen en te verbreden.

Vereiste competenties gezien vijf veranderingen

Internationale handel, instabiele politieke situaties elders, migratieproblematiek en de vele reizen van Nederlandse burgers zorgen voor (nieuwe) infectieziektedreigingen in Nederland. Naast globalisering kunnen de decentralisaties van (langdurige) zorg en andere taken naar gemeenten een risico vormen voor infectieziektebestrijding. Een uniforme kwaliteit van werken, bijvoorbeeld op het gebied van hygiëne of meldingsplicht, is tenslotte niet voor alle nieuwe professionals vanzelfsprekend. Ook zijn niet alle gemeenten overtuigd van het belang om zorg, zoals preventie en screening, lokaal te regelen voor kwetsbare groepen als prostituees, illegalen en mannen die seks hebben met mannen. Deze decentralisatie en globalisering vereist dat artsen M&G IZB innovatief beleid (kunnen) ontwikkelen, implementeren en monitoren.

Binnen onze informatiemaatschappij voeden burgers de onrust over infectieziekten en vaccinaties in de tijd dat professionals tot een afgewogen oordeel komen. Bestuurlijk verantwoordelijken moeten steeds meer optreden op basis van een mix van beschikbare feitenkennis en inschattingen van diverse adviseurs. Dit vraagt van artsen M&G IZB dat competenties als risicocommunicatie, bestuurlijke sensitiviteit en inzicht in het politiek-maatschappelijke krachtenspel op hoog niveau ontwikkeld zijn. Bovendien moeten we onverminderd proactief blijven.

Technologische vooruitgang en het leveren van wetenschappelijk evidence voor alle professionele richtlijnen maakt innovatie en onderzoek steeds belangrijker. Door als artsen M&G IZB onderzoek te doen, kunnen we bijvoorbeeld zowel uitbraakonderzoek blijven verrichten als meepraten over beleid en zorgnetwerken. Dit vereist verdere academisering, zowel binnen de dagelijkse werkwijze als via fundamenteel onderzoek, samen met universitaire centra.

Samenwerking in complexe netwerken bepaalt het succes van infectieziektebestrijding. De arts M&G IZB zal meer als schakel optreden tussen multidisciplinaire academische werkplaatsen, interfacultaire onderzoeksgroepen, zoönotische kennisnetwerken, politiek-maatschappelijke netwerken, et cetera. Hiervoor is het nodig dat de arts M&G IZB overtuigend medisch leiderschap toont.

Niet alleen in ziekenhuizen maar in toenemende mate daarbuiten komt antibioticaresistentie voor. Dit vereist expertise op het gebied van zowel diagnostiek als behandeling, ethiek, preventie, technische hygiënezorg, reizigersadvisering en surveillance. Daarnaast is er vaker sprake van een (potentieel) humaan risico op een zoönose, vanwege de vele intensieve veehouderijen in Nederland. Om risico's op zoönose en resistentie te beoordelen, daarover overtuigend te adviseren en adequaat te communiceren, zal de arts M&G zich duidelijker moeten positioneren in het veld als dé expert in de maatschappelijke context.

Vereiste verbreding en verdieping om de vier rollen als arts M&G IZB adequaat te vervullen

Artsen M&G IZB zullen anno 2025 voornamelijk bij GGD'en werken, maar ook bij het RIVM, bij universiteiten, academische werkplaatsen, de NSPOH, de Lepra Stichting, Soa Aids Nederland of nationale en internationale niet-gouvernementele organisaties (ngo's). Wellicht ook bij andere overheidsdiensten, bij ECDC of WHO, in dienst van koepelorganisaties, binnen ziekenhuismaatschappen, als zzp'er of als zelfstandig collectief, zoals een maatschap. Altijd stellen ze infectieziekten en de volksgezondheid centraal binnen hun werkzaamheden en in de maatschappelijke discussies waaraan zij deelnemen. Zij combineren hun medische kennis met een brede blik op 'de publieke gezondheid'. Daar waar de curatieve arts focust op de patiënt en alle differentiaal diagnostische opties, maakt de arts M&G IZB een risicoschatting voor de volksgezondheid. Dit gebeurt op basis van eigenschappen van de ziekteverwekker, zoals virulentie en pathogeniciteit, van populatiekenmerken bijvoorbeeld die binnen een verpleeghuis en van omgevingskenmerken.

Artsen M&G IZB dragen zodoende bij aan de individuele en collectieve zorg vanuit vier rollen: als zorgverlener, als (medisch) leider bij uitbraken, als public health-dokter en als sociaal ondernemer. Hieronder geven we aan hoe artsen M&G IZB deze rollen vervullen als 'verdiepers' – gericht op meer specialistische IZB-thema's – of als 'verbreders' – gericht op meer public health-thema's.

1. De arts M&G IZB als zorgverlener

De arts M&G IZB handelt allereerst samen met zijn team de dagelijkse infectieziektemeldingen af. Hierbij is zijn kerntaak het voorkomen van transmissie. Hiertoe schrijft de arts pre- of postexpositie profylaxe voor, bepaalt beleid, adviseert en neemt beslissingen bij complexe patiënten en hun omgeving, bijvoorbeeld over screening en isolatie. De individuele en collectieve zorg richt zich op verschillende aspecten van infectieziektebestrijding zoals soa, voedsel gerelateerde en respiratoire infecties, zoönosen, vaccine preventable diseases, antimicrobiële resistentieproblematiek en reizigersadvisering. De individuele zorg heeft ten doel zowel het individu als de volksgezondheid te beschermen en koppelt curatie aan preventie. Effectieve zorg voor hoog risicogroepen – bijvoorbeeld jongeren bij soa – of complexe doelgroepen – bijvoorbeeld illegale immigranten of prostituees met tuberculose of scabiës – voorkomt complicaties op individueel niveau, maar ook de transmissie van deze infecties in de bevolking. Door reizigers te adviseren wordt het risico van importinfecties in Nederland verminderd. Belangen van individuen met een besmettelijke ziekte kunnen botsen met de belangen van andere individuen of met het collectieve belang. Hierdoor ontstaat een spanningsveld tussen individu en collectief dat kenmerkend is voor het vak. De arts M&G IZB treedt dit spanningsveld zo rechtvaardig mogelijk tegemoet en heeft bijpassende competenties op het vlak van de medische ethiek.

In de afgelopen decennia heeft de Nederlandse infectieziektebestrijding veel winst geboekt door protocollering en de toepassing van evidence-based handelen. Op basis hiervan heeft er een vergaande taakherschikking plaatsgevonden tussen professionals. Tevens is in Nederland een efficiënte netwerkorganisatie ontstaan, een stevig fundament voor evidence-based en doelmatig handelen. Binnen dit speelveld ontwikkelt de arts M&G IZB innovatieve interventies en is verantwoordelijk voor de implementatie en evaluatie ervan, zodat deze opgenomen worden in reguliere richtlijnen en zorg.

Verdiepers in deze rol doen onderzoek naar transmissie van micro-organismen in de publieke ruimte en dragen bij aan de evidence voor richtlijnen. Zij zijn experts bij bijzondere casuïstiek: een vraagbaak voor collegae werkzaam in de publieke en curatieve sector. Zij participeren actief in een regionaal kennisnetwerk, in een academische werkplaats en op wetenschappelijke congressen, ook in het buitenland.

Verbreeders bouwen een effectief netwerk op met relevante ketenpartners en zorgen voor maatschappelijke verbanden waarin de bestrijding van infectieziekten een gezamenlijk ervaren uitdaging is.

2. De arts M&G IZB als medisch leider bij (voorbereiding op) uitbraken

Artsen M&G IZB zijn de expert bij uitbraken van infectieziekten of dreiging daarvan. Zij zorgen voor een adequaat en alert signaleringssysteem en surveillance. Zo adviseren ze bijvoorbeeld bij grootschalige evenementen, zoals mudraces, over een monitoringssysteem om gezondheidsklachten op te sporen die duiden op infectieziekten bij deelnemers. Bij bijvoorbeeld een uitbraak van een bijzonder resistent micro-organisme (BRMO) hebben ze het overzicht over de hele keten, kunnen ze de risico's duiden, deze begrijpelijk uitleggen op bestuurs-, beleids- en op publieksniveau en de burgemeester of minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) gericht adviseren over proportionele maatregelen. Ze sturen een team inhoudelijk aan dat de juiste inventarisaties en maatregelen kan uitvoeren. Ze denken scenario's uit van hoe de uitbraak zich kan ontwikkelen, hebben de juiste sense of urgency en durven beslissingen te nemen ondanks onzekerheden. Zodoende bestrijdt de arts M&G IZB adequaat op vele niveaus onrust.

Verdiepers in deze rol specialiseren zich in uitbraakonderzoek en -management. Zij evalueren de aanpak bij elke uitbraak of dreiging, om volgende uitbraken te voorkomen of beter tegen te gaan. Zij zijn betrokken bij (internationaal) onderzoek. Zij adviseren op beleidsniveau bijvoorbeeld over innovatieve onderzoeks- of communicatiemethodes om uitbraken te beteugelen. Ze publiceren opiniërende stukken in bijvoorbeeld een krant of medisch vakblad.

Verbreeders in deze rol kiezen voor een leiderschapsrol om noodzakelijke transdisciplinaire verbindingen te leggen. Zij vinden hun uitdaging in het voorlichten en ondersteunen van andere (medische) professionals om hun rol binnen de Nederlandse infectieziektebestrijding goed te kunnen vormgeven. Zij bouwen verder aan een efficiënte netwerkorganisatie, die snel kan opschalen bij dreigingen en crises. Zij ontwikkelen best practices voor effectief medisch leiderschap bij infectieziektedreigingen, -uitbraken en crises.

3. De arts M&G IZB als public health-dokter

Artsen M&G IZB beschermen en bewaken als public health-dokter datgene 'wat goed is' om infectieziekten te bestrijden. Zij kennen de risico's en determinanten van infectieziekten op populatieniveau. Ze signaleren trends, bedreigingen en kansen, monitoren ontwikkelingen en herkennen maatschappelijke veranderingen die infectieziektebestrijding betreffen. Ze initiëren gewenste acties binnen andere sectoren, zoals medische milieukunde of forensische geneeskunde. Thuiszorgorganisaties overtuigen ze bijvoorbeeld van het belang en de haalbaarheid van infectieziektepreventiemaatregelen vanwege de dreiging van multiresistente organismen. Artsen M&G IZB pleiten voor gezondheidsbeschermende maatregelen als vaccinatie, oppervlaktewatercontrole of prostitutiebeleid en dragen argumenten aan voor zowel verantwoordelijke bestuurders als beleidsmakers. Zo verbinden zij Lyme-preventie aan politieke besluiten over ruimtelijke ordening, zoönosepreventie aan het beleid rondom agrotourisme en zorgboerderijen, soa-bestrijding aan veilig prostitutiebeleid en maatregelen om mensenhandel tegen te gaan. De arts M&G IZB signaleert en agendeert kansen en risico's op populatieniveau voor de infectieziektebestrijding en toont medisch leiderschap.

4. De arts M&G IZB als sociaal ondernemer

De arts M&G IZB als sociaal ondernemer is een verbreding of verbijzondering van de public health-dokter, geheel gericht op beleid, management en innovatie. Toonaangevende artsen, zoals Samuel Sarphati (zie het kader), deinsden er niet voor terug om bijvoorbeeld via woningbouw de volksgezondheid te bevorderen. Kenmerkend is niet alleen een visie verkondigen maar ook een onderneming starten om daadwerkelijk de publieke gezondheid te laten toenemen, zoals *Medicins sans Frontière* of een actieve patiëntenvereniging die schadevergoeding of aanvullende zorg of wetswijzigingen weet te realiseren. Artsen M&G IZB verdiepen zich vanwege deze rol in beïnvloedingsstrategieën, windows of opportunity en in de gemeentelijke en ministeriële partners, professionals en ngo's. Zodoende kunnen ze kernthema's agenderen en alle partijen op één lijn brengen zodat uiteindelijk bestuurders akkoord gaan en de beoogde besluiten nemen.

Samuel Sarphati (1813 – 1866) was een joodse arts die een belangrijke rol speelde in de ontwikkeling van de volksgezondheid, het onderwijs, de stedenbouw en de nijverheid van Amsterdam in het midden van de negentiende eeuw.

Als arts werd hij geconfronteerd met de povere levensomstandigheden in Amsterdam. Hij initieerde de afvalverzameling, zorgde voor een abattoir en richtte de eerste broodfabriek in Nederland op die goedkope broden produceerde. Voor opkomende industrie richtte hij een bank en een handelsschool op. Met zijn ideeën beïnvloedde hij de stadsuitbreiding van Amsterdam. Zijn inspanningen resulteerden rond 1870 in een stijging van de gemiddelde levensverwachting in Amsterdam. Sarphati was een sociaal ondernemer, een medisch leider 'avant la lettre', gedreven, vol ideeën en initiatieven, overtuigend en doortastend.

Tot slot

Artsen M&G IZB dragen bij aan de individuele en collectieve zorg vanuit hun rol als zorgverlener, als medisch leider bij (voorbereiding op) uitbraken, als public health-dokter en als sociaal ondernemer. Dat vraagt enerzijds om een verbreding van competenties als beleidsmaker, leider, netwerker, adviseur en voorlichter. Anderzijds vereist dit verdieping van competenties als onderzoeker en expert. Juist de combinatie van verbreden en verdiepen binnen de beroepsgroep versterkt het public health-netwerk in Nederland. Een belangrijke randvoorwaarde is voldoende formatie om bij grote dreigingen of uitbraken voortvarend zowel te kunnen opschalen als afbouwen. Krachtig is de snel inzetbare veldepidemiologie en het sterke netwerk van GGD'en, RIVM, zorg- en andere partners waardoor Artsen M&G IZB in alle situaties infectieziekten snel en adequaat tegengaan.

Literatuur

- ❖ Morens DM, Fauci AS Emerging infectious diseases: threats to human health and global stability. *PLoS Pathog* 2013;9(7): e1003467. doi:10.1371/journal.ppat.1003467
- ❖ Jambroes ea. De Nederlandse publieke gezondheidszorg: 10 kerntaken en een nieuwe definitie, NTVG, 2013;157:1-5
- ❖ Nieuw competentieprofiel voor arts M&G, KAMG, juli 2015
- ❖ NPHF (2013). Beleidsrijke input voor de capaciteitsraming artsen infectieziektebestrijding en artsen jeugd gezondheidszorg
- ❖ Kamerbrief over betrouwbare publieke gezondheid: Gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeenten en Rijk, 28-08-2014; te vinden op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2014/08/28/kamerbrief-over-betrouwbare-publieke-gezondheid-gezamenlijke-verantwoordelijkheid-van-gemeenten-en-rijk>